

четвртком и недељом

ЦЕНА

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНА

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату примају све поште
у Србији и иностранству.Претплату ТРЕБА СЛАТИ:
Уредништву „Звезде“
Кнежев Споменик бр. 9.НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

Уредник: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

М Р А К

— БАЈРОН —

препевао

Д. Ј. Димитријевић.

Ја усних сан — страхан и грозан:
Сунце на мутном небу потамне,
Без јасна зрака звезде слетеше,
Кроз вечну тмину јурећ' без сврхе,
Задрхта земља у тој страхоти,
Прскоше на њој сагте ледене;
И час ко муња за часом лети,
Ал' мрак све већи... нема освита,
Нити зорица с плавог истока
Да своје рујно лице промоли!..
А људи дршћу у том ужасу,
Ум им се мути, а крвца леди,
И страст пређашња што срца пали
На мах утрну...
А усне шапћу тиху молитву,
Да им с истока зора зауди,
Да зрак сунчани таму одагна;
Ал' мрак све већи!..
Дворови царски, сјајне палате,
Колибе мале сламом и крите
Ватра је бесним пламом појела,
И свуд згариште пусто остал.
Горе градови, — куле високе
С великим треском леме се, руше,
А људи стрене, од страха дршћу
Па се у једно јато збирају.
Где кућа гори тамо полете
Да један другом лице сагледа,
Да им бар пламен с њиних кровова
Таму разagna!..
О, срећни беху они народи
Кјима вулкан пламом блисташе.
И у том мраку сав свет страхује,
Па једном на њом живот подиже...
И шуму већ је пламен зграбио,
Па је зубима врелим загриза,
И за час тили у прах, пепео
Са страшним треском цини падају.
А лице људско при задњем пламу
Ватрице што се тихо гасила
Беше страхотно!..

Неко на прној земљи лежаше
Покривши очи грко плакаше;
Неко на руку лако наслоњен
Сеђаше мирно смешећ' се злобно;
А неки јуре, гмижу, преврћу
По праху хладном згаришта пустог.
И људи у том страху безумном
Гле аху тужно на небо глухо
Што се ко покров шири мртвачки
Над земљом мртвом.
Зубима шкрипе, клеца колено,
Проклињућ' себе на тенео хладни
Падају сви... Птице са криком
Над пустом земљом ниско прелећу
Машући прним крилма спаљеним,
А звери дивље у тој страхоти
У стадо су се збиле плашљиво;
И змије сикћу посред гомиле,
И мирно пузе, нико не преза, —
Отров страхотни већ је усахи'о..
А људи свуд их гласни тучоше
Да се прихране.. Пламен поново
Букну, распали борбу ужасну:
Крвљу је купљен сваки залог, ај,
Па кошта зграби оде на страну
Да га пождере.. Неста љубави...
И земља црна беше препуна
Страшном, ужасном мишљу једином:
Смрт, смрт!..
А гладни људи ко звери бесне,
Очи им ливље крвца покрила,
Па шкрипе зубма — глад их умори,
Један за другим брзо издишу;
Ал' црна земља ништа не прима
У недра своја: ни труп меснати;
Ни кости голе —
Глод'о је скелет један другог!..
И пси од глади беснећ' ужасно,
Са свога газе месом дрпаху,
Па да глад тиме дивљу засите.
А један само нас оста веран
Свом мртвом газди.. с трупа његовог
Звери и људе гладне гоћа не,
А с тужним писком, с дивљим урликом
Његову хладну руку лизаше,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Па око њега само облеће,
Пишти и цвили... и њега најзад
Смрца умори.
Тако лагано сав свет изумре,
Двојица само живи осташе,
Престоног града беху грађани, —
Кад свет блисташе у сјају своме,
Мржња је трње међ њих бацпла
Један би другом крвцу испио, —
И само у њих душа остаде
Од целог света...
И они после многа лутања
У исти мах гладни дођоше
На пеп'о хладни — пусто згариште
Олтара светог; где беше много
Прибрано светих ствари црквених...
У страшном мраку руком коштаном
Стадоше копат' пеп'о студени,
Е да би искру нашли ватрице.
Копажу тако сухим претима,
И под непелом блесну искрица,
И жудно оба слабо духнуше,
А жар засија, — к'о да с' насмеши, —
Па им обасја лице паклено;
Кад они један другог смотрише,
Крикнуше зверски и истог маха
Од гнева, срцбе мртви падоше!...

И оста земља без живе душе,
И силним светом пустош овлада, —
Све мртво беше... трава дрвеће
Све без живота, све без п'крета, —
То беше хаос смрти вечите!...

Све мирно: реке м'ра, језера,
Пучином један талас да крене,
Лађе без људи трунуше лако,
Крма падаше с треском у море,
Не дижућ' нигде неме таласе.
Море већ давно не виде плиму,
Девица с неба — месец сјајани —
Давно издахну... Вегри дунуше
Немим ваздухом. Облаци црни
Несташ: с неба...
А мрак вечити свуда рашири
Крила ужасна ...

ЈЕЛЕНИН МУЖ

РОМАН

НАПИСАО Ђазани Верга

(наставак)

Јелена би га ударила махалицом по руди, запушила би уши, климнула љупко главом, да га избегне, и смејала се с другима, који су је заступали и на њенога мужа поздрављивали.

Каталди би слегао раменима. — Ни њега нити икога другог, — рекао би — она неће љубити осем себе саму.

Дешавало се више пута да муж усред разговора е најозбиљнијим људима, држећи руку у шпагу од преника, и стојећи у вратима, расејано погледује у круг око Јелене и збуњено одговара на питања.

Кад је прочитао анонимно писмо, отиде он одмах, и не промишљајући се ни једног тренутка, к Јелени, која је свирала на гласовиру и пружи јој га:

— То је од Силвије, рече одмах Јелена. — Ружно је и гадно као што је и она сама.

Пошто је муж ћутао, она настави:

— Па, шта ћеш да радиш?

— Не знам. Ти ћеш то боље знати но ја.

— Не треба се освртати. То је љубоморно пањкање.

— Ти ваљда нећеш то веровати, лудице?

Али она није још никад видела свог мужа тако бледа. На једанпут се сва зајанури у лицу.

— Ти то верујеш?

Он узвикну гласом, какав Јелена није још никада чула и стаде ужаснуто зверати око себе.

— Ах, не! Јелена... Ја то не верујем!

— Па? Шта да чиним?

— Не знам. Не знам! — и избегаваше да је погледа а глас му је дрхтао.

Јелена се у дубини своје душе није још осећала поквареном. Кајући се приђе к њему и рече:

— Опрости ми... Шта да чиним?... Хоћеш ли да више у вече не излазим? Све оно што хоћеш чинићу.

— Не... не... прогунђа он тужно машући главом.. Ти ме не разумеш...

И дочепавши је за руку, с обореном главом, рече јој:

— Хоћу... хоћу да ме увек волиш!

— Ах! неваљалко!... Како си зао!...

Од тада је ретко ишла у друштво, да се не би са-стала с Каталдијем. Овај, кад год би је видео, рекао би јој:

— Шта? избегавате ме? Зар ме још нисте почели љубити?

Јелена се није дала тако лако збунити. Она му одговори:

— Да почињем да вас љубим из далека. Што год будете даље од мене, боље по вас.

А Каталди ће рећи тихо:

— Пре или после ви ћете подлећи привлачној сили. Је ли вам познато да се сродне душе привлаче. Ја то већ осећам.

Па да би јој то доказао, пратио ју је свуда куд год је могао. Задивљивао је свет трајношћу своје наклоности.

— Ова мала, говорили су, очарала је тог лептира Каталдија. Никад још није био тако слепо заљубљен!

Јелена се мало по мало променила. Она није могла да сакрије жар својих очију, руменило које би јој се разлило по лицу или лако дрхтање поздрва чим би њега смотрила.

Видећи га тако потчињена мислала је у себи: — Како је умиљат — и једила се што јој не даду ту невину играчку. Доста пута била је и рђаво расположена. Каталди јој је непрестано понављао:

— Не верујем вашим погледима. Не верујем руменилу вашег лица. Не верујем да бежите од мене, на ипак ево ме овде, да се за љубав вас учиним потпуно смешним.

Једно вече сусреташе се случајно на једном музичком соаре-у, на који Јелена беше решила да не иде, јер то мужу није било по вољи. Али у последњем тренутку Каталди је ухвати на тераси која је излазила на море и рече јој:

— Кад ми напослетку рекнете да ме волите — а то ћете ми рећи, будите уверени — ја ћу тад први пут истински љубити, јер вам нећу веровати ни једну реч.

— Тим боље, дато вам је на знање. Нећете, дакле, да изгубите.

— Немам ја никаква посла. Међутим волим да се понесем с вама, јер имате лепу снагу.

У том тренутку појави се једна сенка на вратима и њен муж изиде на балкон.

Његово лице изгледало је у мраку веома бледо. Он рече Јелени тихим гласом да је чекају у салону да одсвирају један комад у четири руке, а затим једним готово непаженим знаком задржи Каталдија.

Овога пута побледе Јелена. Али она је била од оних чешких створова, који умеју да се савлађују. Нервозно је скидала своје многе гривне и укочена мотрила на балкон докле су на клавиру превртане ноте.

Међутим одмах за тим уђе њен муж, по изгледу миран, као што га је пре неколико месеци пута видела, а Каталди остаде иза застора да музику слуша. И на њему се није оцајало ништа.

Сад је Јелена тражила да прозбори неколико речи с њим на само, пошто је врло рђаво комад одсвирала, а аплауз још трајао. Она га заустави у једном углу и сва бледа у лицу ушита га сухим гласом:

— Шта је било ?

— Нешто врло чудновато. Молио ме је да вас оставим на миру. Исто овако мирно као што вам је говорим и истим речима. То је једна најпростија ствар на свету, која није још ником надала на ум и на коју човек не зна шта да одговори.

Међу тим муж јој не рече ни једне речи, ни на путем, ни за цело време докле се она намерно полако свлачила. Тек кад је био пошао на неколико часова као и обично да ради, заустави га она на вратима, узе га за руке и чврето му се загледа у лице.

— Још сам увек твоја Јелена! Знаш ли то?

Он поцрвене и побледе и стојаше пред њом оборене главе.

На једанпут јој обви руке око врата и стаде плакати као неко дете.

Плакао је од љубави и стида, од гнева и љубоморе. Плакао је, што је морао сам да је с голим раменима, с голим плећима, води на игранке, он, који би пре сваком онамо шамар ко би у проласку рекао: — Како је лепа! — који би убио свакога ко би покушао да само једним прстом подигне вео, који јој је гола рамена покривао. Плакао је због те стидне противречности, због те тиранике и кварности друштва, које је нагонило њега, мужа, да је оставља саму, да би други били слободнији да јој својим подлачким фразама исповеде све оне жудње, што их је њена чиста лепота распрштала у њихним поквареним уобразиљама, да јој праве комплименте а дрским погледима мере њене форме кроз провидне материје. И он је морао да се не би чинило, као да прислушкује, да је само лети-

мично погледа; кад би ова поруменила, морао се правити као да то не види, а кад би се на некога другог насмивала, морао се према њему понашати као према пријатељу! Ето до чега је дошао он, муж, заштитник, љубавник, он који би и живот свој дао, кад би могао учинити да она не сазна за зло; својим рођеним рукама морао јој је помагати, да с ње свуче стид и невиност, морао је гледати, како јој на његов рачун ласкају, морао је да дискутује о верности жена и да слуша како је поричу; знао је, да јој човек, који јој је говорио на ухо, шапуће да је више воли по муж, — лажљивац, који после један сахат од ње отиде, прихвати цигару и сутра већ за сасвим друге интересе живи! А она? Она га слуша, смеши се на њ, ма да му ни једну реч не верује само да се покаже као жена од света да се не би за њом рекло, да нема духа — и за то што она не би могла живети без тог удварања. Она би по цело вече била рђаво расположена, кад јој се тако не би задовољила њена таштина, и он би њене тријумфе познао по добром расположењу, које би она показала кад бих њих двоје остали на само.

(наставиће се)

НА ГРОБЉУ

— Јонас Лис —

Мало гробље било је баш уза сами фјел са својим каменним споменцима, својим плочама, гробовима са гвозденим или дрвеним оградама, свима могилама и кретама и Христовим капљама крви на њима. Отуда беше диван изглед преко морске пучине, и далеко над пучином, где се спуштаху облаци у море, могаху се видети једрила лађа. Варош се поносила са својим гробљем; можда је ту било и мало таштине, јер гробље беше ванредно чисто и укусно.

Клупе бејашу празне, у опште вечерае не беше никога на лепшој страни гробља, сем човека, који је шмрком заливао цвеће и мотичицом чистио путање. Сутра је била недеља, а у очи ње навек је долазио по неко од породица да засади по што год и почисти.

Гробови сиромашака беху овде, као што је понајвише случај, повучени скромно у један кутак. У крајњем ћошку, где се сури зид спуштао ка друму, пужаху се две мале девојчице, да би доспеле до жбуна на другој страни, на коме се налажаху још неколико јадних остатака последњих ружа. Оне ћеретаху, климаху главицама и пропињаху се да би дохватиле цветове. Оне се беху спријатељиле од кад је Андрина одмах после ферија дошла у народну школу. Прво је Андрина пратила своју пријатељицу Марену, кад је ова ишла послом ка Рикертovima, да би купила зејтина за бојадисање, а затим је Марена помагала целог пута Андрили при брању цвећа и лишћа за гроб њена оца.

— Да, али — наваљиваше Андрина на њу — да си разбила стакло са зејтином — велим само, да си то урадила?

— Да — али то нисам урадила!

— Па и ја само кажем, разумеш, да си урадила, да ли би те твој отац онда тукао?

— Да, зацело!

— Штапом? Очи јој показиваху таку радозналост.

— О, уверена сам; он би се наљутио и одмах би докопао батину!

Али кад би му ти одмах потрчала у наручја?

— Јеси ли ти луда!

Марена застаде изненађена са отвореним устима. „Да, то би користило!“ Андрина сигурно није имала ни појма, шта је то отац. Она је Марени причала, да је њен отац умро, кад је њој било тек година дана, и он је био тако добар, тако добар. Да, и њен је отац био добар, кад није био љут, као што је увек кад би мајка тражила новаца, или кад је брат Адолф помагао при рибању фарбе. Али све то о чему је Марена ћаскала, као: да је смела да загледа у његов сахат, да му изађе у суерет кад се враћао дома, и да носи лонац са фарбом, сваке недеље да иде са њим у шетању и да га држи за руку, — да ли су и остала браћа и сестра смели то да чине?...

Андринина јасно жута и Маренина црвена коса указаше се сад на другој страни зида. Тамо се виђаху, у сред коприве код ружиног жбуна, неколико великих, црвених булки, које су требале девојчицама. Андрина при овоме послу расцепи своју хаљину. И питања: шта би рекао Маренин отац, да је она тако своју хаљину поцепала, отпочеше на ново. Она при томе погледа погледом, који није уверавао о чистој савести, на малу кућицу на другој страни друма, где ограда и дворишта беху прекривена рубљем. Да је мајка била сад на пољу, на белилу, могле би тамо ићи.

Андринина мајка, Олава Олзен, била је још летушкаста млада женица, која је свима отменијим људима мале варошице прала и пеглала финије рубље, у колико то они сами није у кући свршавали. И то је био један узрок, зашто је тако далеко на обали морала становати код Мортензенове, која је продавала из своје башите шаргарену, келерабу, пононац и зелене краставце. Извор је имао тамо најмекшу воду у свој вароши, није имао ни трага шалитре, видело се по томе што се сапу и пенушао.

Андрина је код куће код Мортензенових научила да чита, рачуна и пише, беше прилично у самоћи одрасла. Тек сад, у јесен, пође у школу, у коју су и сва остала деца ишла. Навек, после игре, мучила је дома мајку својим запиткивањима. Остале мале девојчице, са којима се са стајала, говораху да имају оца. Све су познавале своје оце; отац зидарове Марте био је целог лета у Кјевигу. Али где је био њен отац? Зар она више нема оца? Она је питала и истраживала.

Мајци је било тешко, кад је то питање долазило, а мала Андрина стајала је и гледала испитивачким погледом, изгледајући као да ће јој сад грунути сузе на очи. Једнога дана паде јој на памет да каже, да је отац далеко на мору.

— Где?

— О — у Америци,

— Кад ће се вратити?

— Не знам, чедо моје! Олава се посади и плакаше; ми ћемо већ добити од њега писмо, — доцније.

Андрина пође код морнарских жена у суседству да се распитује о писмима: кад долазе и ко их доноси. То није могло тако остати. Морало се озбиљно настати да се малој цела ствар разјасни, мислила је Мортензенова. Олава је навек мислила, да јој једном све исприча кад буде старија и разумнија... Андрина је све то тако узимала срцу, а Олава је увек замишљала како би је пратили њени испитујући погледи, кад би дознала, да она није онако као

остала деца на обали. Она ће и о њој која ју је на свет донела, све дознати, — кад јој се још сад толике мисли по глави врзмају. Мислила је да неће поднети, да детету у очи погледа. А како ће онда одржати своје достојанство? Зато је одлагала с дана на дан...

Не, морала је гледати и чекати док дете толико не одрасте, да би могло сакрити своју срамоту од туђина. И тако једнога дана Андрина чу, шта је у ствари са њеним оцем, да га управс и нема. — Он је умро давно док је још мала била, једва да јој је било година дана, и да сада има само још мајку, која се о њој стара.

Изгледало је као да је Андрина била тиме умирена, док једнога дана не оде на гробље са стакларевом Дином, и ова јој показала, где је њена сестрица укопана. Сад је Андрина пошто по то хтела да зна, где је њен отац укопан, да ли на овој страни ближе њима, или према цркви, да ли на гробу стоји крет, има ли цвећа или је само трава?

Једнога јутра сањала је о њему и јасно га видеала. Имао је лену белу браду и гледао ју је веома мило, а наза од сахаха био је зелен, јер је тако дуго под земљом лежао...

Мортензенову поче хватати страх, дете није ни на шта друго мислило! И једном, кад је мала горке сузе лила и говорила о другим малим девојчицама, које су смеле своје гробове да ките, морала је она најзад обећати јој да ће ићи са њом да јој гроб покаже. Данас не, други пут, кад буде имала кад и кад буде време такво, да може оставити своје рубље. Али дан, када је мајка могла да буде слободна, није се никако указивао; она је обећавала од недеље до недеље.

Тада отпоче Андрина сама да се пентра по гробљу и тражи. И када би дошла у гробље мислила је насигурно, да је овај или онај гроб... јер је изгледао како га је она замишљала. Једног вечера, кад она није нашла прави, ударише јој сузе крупне као кишне капице.. она беше своје цвеће положила на оно место, где су по њеном мишљењу морала лежати преа..

Олава није знала шта ће. Једнога дана узе дете за руку и одведе на гробље. Тамо, у самом крају, трећи гроб од зида, што је био готово сасвим срањен, и где се зелена трава само на једном крајичку још задржала: то је био! И да је Андрина добила ејајни краљевски двор, о коме је Мортензен-ва причала, не би је већма обрадовало. Застијало се лице њено од радости, а очице су светлиле појимајући да најзад може разгажену хумку да сматра својом својином. Сваке суботе пред вече била је на гробу. — Често није имала ни одобрења за то. — Ту је чистила и уређивала, и играла се сама за се. Три године је тако ишла и једном је и Марену са собом на гроб повела. Њена машта створила је о оцу читаву историју, и она је у ображењу с њим говорила и умиљавала му се. Андрина сеђаше на зиду, с концем у устима, којим је везивала и учвршћивала киту цвећа и важно брбљала. Коса јој небрежљиво падала по плећима а неубељена хаљина од проста катуна имала је данас код куће за много што шта да одговара јер се вукла по трњу; израз њена лица и покрети усана непрестано су говорили да врло добро зна, како треба да се удеси гроб њена оца.

...Мајка нехте никад ићи на гробље, јер би се тамо ражалила. Најлепше би било да јој је отац још жив! Тада

би и биби можда имали један чамац; и она би смела тада у риболов, као Марена са својим оцем... и имала би соби-чак за лутке у стражњем делу чамаца, који би се могао затварати... И тада би купила иверје и уносила, кад би он дрва секао, која мајка сад купује у Давидзевој стругари. Он би јој био милији од одвратног Мајтана, који је увек био тако нијан и љутит... Али би се најрадије играла да је он на путу па пише дома. Она је сама састављала пи-сема и као доносила; њена пошта налазила се испод Ђуприје.

Она би му о свему писала, што је желела... И када је научила да плете, играла се као да му плете шал, као што је Торгензенова Ана радила за свога оца. Могла је, колико је пута хтела, да му зими сагледа лице у месецу. Требала је само да стане иза завеса на прозору. Она је добро уочила како су окићени отмени гробови. Породица је доносила цвеће са прозора, и често га наменштаху заједно са сак-ијама. Доста пута је ту стајала и посматрала. И једном је нека жена клечећи на земљи плевила и заса-ђивала, занита, шта управо она ту премишља, и мисли, да она можда не намерава цвеће да покраде; али кад је чула, да и Андрина на другом крају има гроб, поклони јој цвећа и показа, како се копа и сади цвеће и како се залива. Овом цвећу снег не штоди, прошле године се тако лепо одржало и избило као и ове.

Одмах чим последњи цветић надгледа, показаше Ма-рени где је сакрила у зиду парченце дрвета што га упо-требава у место мотчице, и парчад једног тањираћа у којима носи воду.

Сад, око седам часова, сунце беше на заходу: преко гробља пружаху се дуге сенке. А и оне свршише посао — оплеле су два лена венца! У уздигнутој руци носиле су нај-љиво свој рад, успужаше се преко зида и одоше ка гробу. Марена је требала мирно да стоји, па ће већ видети, како се врши посао. Прво је требало све од прошле суботе даћи, а затим свуд у наоколо оплевити, а горе по површини урав-њати и почистити, тако да земља изгледа сасвим црна; а затим се положише оба венца, велики у средини а овај од Марене доле чело ногу...

— Господе Боже, шта деца још неће на ум пасти?! зачу се неки же ски глас.

Бејаху две жене а сем њих и гробар, који приђе с ашо-вом и једним дрвеним кретом са белим натписом.

— Шта ви ту радите? зашта дебела жена, што је држала у руци саксију цвећа, кад дође са свим близу и виде, да је гроб уређен и на њему стоје два венца.

— Али Господе Боже! Берентино, зар то није знак, да гроб старог Трона Дигена не греба сасвим занемарити! узвикну ова својој млађој мршавиј ј' други.

Гробар већ заби ашов у чело гроба. —

— Остави наш гроб на миру! узвикну Андрина.

— Ваш гроб — торњајте се одатле, или... Он им при-прети ашовом.

— Ту је мој отац! — поче плакати Андрина, — моја мајка је Олава, доле на обали. —

— Ха, ха, ха, смејао се гробар, Олавина ћерка. И твој отац овде! Јесу ли ти то улили у главу?

— Казаћу мајци... казаћу мајци! кукала је Андрина сасвим ван себе.

— Мир, дете.. мир дете! Ти узнемираваш свети мир гробљански... Иди сад! — Тиме је гледала жена да је

умири. Зар не видиш крет са именом на њему? Овде по-чива Трон Дизен, чамција из Сервига, прочита у тону при-дике... умро је на годину дана пошто му је син отишао у Америку.

— Сад треба да идете! — рекоше им затим стро-жије... узмите венце са собом! Тако —

Марена утече. Дође задувана дома и причала је, да су их са гробља отерале две жене из Сервига.

Али Андрина оста иза зида и окреташе венац, кога је држала у руци.

Њен отац ваљда још није у гробу. Јадна мала! — рече гробар; њему је месна хроника била позната — То је био помоћник код трговца Кнофа, који је превари. О-лаву тада, кад је тамо била газдарица. Он је сад ожењен и живи у другом месту, а она станује ганољу, на обали, и храни себе и малу перући туђе рубље.

Андрину то освети. На једанпут она појми све.

Седела је мирно иза зида и слушала, док су они око гроба радили и разговарали.

Дуго је плакала и гушила се иза ружиног жбуна, жа-лосна, неутешна, — затим се умири...

Андрина је ту спавала до мрака. Она се пробуди у тихом страху и није знала где се налази; али јој је било не-што рђаво, тако рђаво...

Поглед јој паде на кретање и оне тамне севке. Указа јој се дуга бела брада... која све више и више узимаше облик лица њена оца — али тако развучен и са једним оком — тврд као стена.

Сад се сети напрасно свега.

„ЗВЕЗДАНА НОЋ“

— ЈЕДАН ОДГОВОР УРЕДНИШТВА. —

„Малој Плавојци“, у Б. — Вашу лирску песму „Зве-здана ноћ“ примили смо, прочитали са задовољством, па то задовољство нећемо да укратимо ни нашим читаоцима. Зато сте нам је, у осталом, и послали. А и старе успомене неке гоне нас на ту предусретљивост:

„Ах, то беше једног тихог, лепог вечера,

— Ја бејаш с тобом сама, —

На небу је сијала дивна Венера,

А с ујаком од куће отишла је мама.“

Ах! Госпођице! немате појма, кад сам ово читао: гор-ко сам уздисао, уздисао из завиести. Како ли сте морали, тамо ви, бити ерећни! Помислите само, тако пријатна ситуација!...

Најлепше је у тој целој вашој поезији, — као што би се изразили наши новији филолози, — оно несравњено место: где је са ујаком од куће отишла и мама. Јер кад смо ми оно пре више година, ако се опомињете, *малт* мо-ја плавојко, једнога извесног лепога вечера седели тако исто заједно, није до душе, на небу сијала „дивна Венера“, али су у нашој непосредној близини сијала... два ока г-ђе маме, — која није хтела ништо да нас остави саме. — А то је присуство, допустићете, било много женантније, него ово „Венерино“.

Још и сад ми, госпођице, можете веровати, кад вам

И, ето, гле, после толико година долази ми до руке ваша песмица, у којој тако лепо описујете, како сте били тамо с њим и са звездама сами, (а да од куће оде, сигурно сте овај пут „накричили“ мами?).

Чисто човек не зна, коме сад да завиди! Вама или њему?...

Него, хајдмо даље:

„Ти питаш тихо и искрено:

— Љубиш ли ме, о девојко ти?

А ја само што рекох ватрено:

— А зар бих те могла не љубити?!...

На то ми рашири руке појудно и широко,

И усне своје притиште на вреле моје;

Али ја сам од радости само плакала горко,

И сузе моје падаху на руке твоје“.

Ту престаје ова нежна песма, а ми можемо већ да замислимо како је даље ишло:

На његове руке падале су, дакле, сузе, т. ј. ваше. Хм!.. То је, разуме се, мало незгодна ситуација, која га је морала збунити. Али то је јамачно, све покварило. Њему онда, мора бити, није било ништа друго остало, него да извади „шнџуфтиклу“, да обрише руке, да баца на вас поглед пун неодређене жудње, па онда, очевидно збуњен да оде из баште. Јер ово је сигурно морало бити у башти, пошто је сијала „дивна Венера.“

А у мамичином погледу кад се вратила, без ујака, морало је стајати јасно исписано једно: „Па-а?“

*

А у вече је, — то је сигурно, као да је гледам, — записала у свој дневник, који, по свом старом обичају, непрестано води још из девојачког доба:

„Е, па нек ми сада каже неко,

Беше л узор од оваке даме,

Да остави таква два шмоклана

Њу и њега — саме?!..“

Ј. У.

КЊИЖЕВНОСТ

Јонас Лие, рођен 6. новембра 1833 год. Отац му беше чиновник у једној вароши у северној Норвешкој, и његови први детињски утисци беху у оним фантастичним пределима поноћнога сунца, где дан траје три месеца а ноћ девет месеци. Свршив латинске школе, положи одлично испите правничке и у непосредној близини Христијаније стаблира се као адвокат. Али се све више и више интересовао јавним животом и литературом и постепено изађе на глас као новинар и песник песама и бајки, не окушавајући свој дар у каквом већем делу. У години 1870 изађе његов „Визионар“ који је доцније преведен на многе стране језике и ту скоро дочекао и ново издање. Догађај се дешава као и код многих других његових прича — на чудноватој северној земљи која је тада још важила као арктичка, мистична појава. У овом делу особито је лепо описана природа и живот народа на северу; овај опис употребљен је

као железничка и путничка реклама и многе новине до-
неше га као прилог.

Три године за тим пробавио је у Риму где је покрај мањих приповедака и песама — бајки написао романа: Будућност (теретнице) са три катарке — и — Крманом и његова жена — обе преведене на стране језике.

Кад се 1874 г. вратио у своју домовину почаствовало га је народно представништво као и Бјернеона и Ибзена са — песничком пензијом.

Од то доба написао је око двадесет и четири новеле покрај две књиге гатки које припадају тако званом „Фолклор“-у.

За ове последње три године написао је: „Деда“ „Ди ре Реин“ и „Линделин“ чаробна комедија која се у Христијанији са успехом давала.

Гол. 1860 оженио се са Томазином Лие која му је саградница и помагач у његовим радовима.

П Р С Т Е Н

— КНУТ ХАМСУН —

Једном сам видео у некоме друштву једну младу љубљену девојку.

Њезине очи беху затворено плаве боје и сјале су се и она не могла прикрити својих осећаја.

Кога љуби она?

Онога младога човека тамо крај прозора, сина домаћинова, човека у униформи са лавовским класом. Ах, Боже мој, како њезини погледи милују млада човека и како немирно седи на стоници!

Кад смо ноћу дома дошли, рекох јој, јер сам је врло добро познавао:

— Али је ведро и лепо време! Јеси ли се данас добро провела?

Па да бих њезину жељу предусрео, ја скинем заручни прстен с прета и рекох јој:

— Видиш, овај твој прстен постаде ми тесак, па ме стеже. Како би било кад би га мало проширила?

Она пружи руку и прошанута:

— Дај га па ће бити шири.

И дадох јој прстен.

* * *

После месец дана опет се нађосмо.

Хтео сам да питам за прстен, али сам се прошао тога питања.

„Па није то прешно, помислих, остави јој више времена“.

Тада она погледа низ улицу и рече:

— Збиља... прстен. Несрећна сам била с њиме. Забацила сам га, или боље рећи, изгубила сам га.

И она чекаше мога одговора.

— Љутиш ли се због тога? нијаше она немирно.

— Не, одговорих.

Ах, Боже мој, како је лаке душе отишла, кад се уверила, да се ја због тога не љутим!

* * *

По том прође читава година.

Опет дођем у тај крај и једнога вечера прођем путем, који је мени био познат, врло познат.

И опет ми пође у суерет. Очи су јој биле врло модре и врло сјајне. Уста су јој била некако велика и бледа.

— Ево твога претена, повика она, твога заручног претена. Опет сам га нашла, мили мој, па сам га проширила. Сад те, јамачно, неће више стезати.

Погледам напуштену жену и њезина бледа уста. Погледам и у претен.

— Ах, рекох и дубоко се поклоних несрећни смо са овим претеном Сад је преко море широк!

Петра С. Талетов.

ПОЗОРИШНА ХРОНИКА

Обмана или Три Побратима, драма у 3 чина написао 1869 године Афанасије Николић.

Писац, или још боље драматургија би још тачније одредила овај комад, да је дотурила у наслов још и ово „...или ти пак једна комедија из доба првог намесничества“. По свему што ћу овде изложити видећете да је овај комад баш прави производ тога доба, да је могао само у то доба постојати, и да се само може данас давати — под овом Управом.

Сувременици Афанасија Николића су јако били замиловали наслове са објасњењима, у којима се две речи, што престављају два са свим различита појма, употребљавају као синоними. Од најзнатијих литератора те врсте остао је увек чувени г. Белешевећ, чија су књижевна дела кроз дуги низ година била права наслада читавим генерацијама. Један његов превод подељен је у три књиге које носе овакве наслове: I књ. „Дејство или ко дакле, влада?“ и III књ. „Пауљ“!

Сличан ум је конципирао и овај назив „обмана или три побратима“, а још сличнији је има ту срећну идеју да овај комад изнесе *данас* пред ојаћену српску публику.

У том комаду има свачега сем — какве било драме, или какве било идеје. Та је „драма“ распоређена без икаква разлога и разбора по чиновима у којима нема никаквих „собитља“, него је сваки чин испуњен неким приликама и рецептима. Тако се први чин састоји присто из једне лекције о трговини сувих шљива; како их ваља брати, сушити, куповати и продавати; како трговци ваља да буду пошвени и т. д. У то је врло вешто уткана и једна веома а пророч преорука трговцима: да се не мешају у политику.

Други је чин преста репродукција пете заповести божије:штуј оца твојега и матер твоју.. само што је г. Афанасије овде дотурио још једну мајку — Србију. Као што видите и тај је чин пун патриотске тенденције. У једној је промени опомена људима да буду поверљиви, да ништа не крију, но све што имају да оду и кажу својим пријатељима или на пример и самој власти. И најзад, овај комад садржи и јаку лекцију за све оне који желе лажно банкротирати. Једном речи, овај комад потпуно заслужује да буде прештампан у подиску „Трговинског Глазника“.

Али има у њему и лепог и здравог, као што се каже, хумора! Један млад а дугачак Ера, допао отуд „испод Грдовића“ и некако потрефио баш на она врата што воде на позорницу. Тог Еру ама баш нико не познаје у целом комаду, а кад се обавестине о његовим жељама, дознадосмо да се је он потрудио отуд само ради науке. Хоће човек

пошт, пото да се баци на науку! Бадава га ова три побратима, као паметни људи, упућују на извесне корисне занате, који су у то доба (доба првог намесничества) били најпотребнији Србији: као зидарски, ковачки и т. д. неће њих Ера ни да чује, но етао још те смејава те корисне измишљотине Он хоће науку, па науку. Лепо човек излуде за науком! Да се са случајно накани напр. г. Ст. Јефтић да такав тип обради, он би приказао како је тај тип навалио свом снагом у жандаре. Свако доба своје тежње. Али од куд то да баш један тако миран свет, као што је ужички, буде увек преставник *таквих театралних тежња!*

*

Овај је комад био посећен као што је заслуживао: није било никог, или боље рећи, било је нешто мало архаичне публике, у којој су многи јако личили на сувременике овог комада.

Жали Боже ону мук глумаца. Нарочито су женске биле добре овог пута, само што је г-ђица Петковићева сувише ударала на Офелију. Зна ли она где је?

Сада се ви јамачно питате: па шта је настало Управи давати и такве комаде? Ево одговора на то питање.

Сем разлога интимне природе, које сте ви могли открити у излагању садржине овог комада, Управа је имала и један који јој је лакше признати, и с којим се она чак и дичи. Ви се сећате да смо ми сви, мање више, истина из разних побуда и на разне начине, али тек ипак сви, тражили: да се поклати већа пажња српским оргиналним комадима у нашем Позоришту, а нарочито да се не занемарује као што се то до сада чинило, наш старији репертоар. Управа је хтела да ту идеју прихвати, да се пред јавним мњењем покаже, како води рачуна и о интересима српске литературе и о мишљењу штампе, али — да је то не кошта ни труда ни пара. И зато она — Управа — е времена на време ишчепрка из прашине и измуљи пред публику по какав препотопски комад, па спокојно продужи даље бадавадисати, мислећи да је с тим сву своју дужност испунила.

Међутим она се јако вара. Оваквим својим поступањем, она прави од Позоришта карикатуру. Извлачити ове саставе без икакве вредности, овако изоловане и без икаква система, значи терати сирдњу с публиком, која се превари те и на такве преставе дође. Ја сам највише желим да се наши комади што чешће дају, али, пошто они нису довољни да носе све интересовање публике на себи, мора се то давање престава допунити и координисати тако, да може имати некаква интереса бар за извесну врсту гледалаца.

Ово морам мало више да објасним.

Ја налазим да има врло мало српских комада који по својој унутрашњој драмској вредности могу да интересују публику, нарочито ову што смо ми навикли називати је „широм публиком“. Али ако они не могу интересовати с те стране цео свет, они јако могу заинтересовати литерарно спремноју публику својим историским значајем. Зато те комаде ваља давати на један срећен начин, или по хронолошком реду, или по току догађаја које они приказују, или по каквом другом обележју. Затим би требало те преставе давати стално и то само у извесне дане преко недеље (не више од један пут), и најзад, так-

вим представама мора претходити по какво експликативно предавање, како би и публика добила тачан појам шта се с тим хоће. Глумце би такође морали упутити у том послу и тачно им испољити циљ тих представа. На тај би се начин формирала мало по мало једна специјална публика, састављена испрва из самих просветних екемената, као ђака, професора, новинара и т. д. док они не би заинтересовали и повукли и своју околину. И ти би људи имали једну неоспорну корист од тих представа: они би видели оживљену целу драмску историју српске књижевности, а то би за образовање њихово врло драгоцено било.

И тада, под таквим условима, могли би слободно дати и ову „Обману“ Атанасијеву. Али би она онда била веома интересантна — са сасвим друге стране. Гледаоци би имали пред собом један диван доказ о напретку и застоју књижевности, као и о тесној вези која постоји између политичког, социјалног и литерарног живота у једном друштву. Овај би комад са свим јасно показао: како је, док је опште стање срећније у Србији било, и литература избављивала Стерију, Суботића и друге; како јераније књижевност са свим други облик имала и за њу су се сасвим друге руке машале, а кад је наступила катастрофа и општа несрећа 1868 године у Србији, онда се и Афанасије Николић, који је дотле био управник Топчидерске Економије, и садио оне јабланове дуж друма топчидерског, (иначе човек пун добре воље и усталца) осећао да ће најзгодније он умети упутити српску драму, којим путем да „греде“, и какве мисли, које су и од стране владе благонаклоно гледане, треба на позорници да преовлађују. Јер немојте сметати с ума да овај комад Атанасије није писао, што га је гризао есваралачки црв, или га терао унутарњи позив, него је са свим скромно хтео да створи један модел писања. То је имала бити као нека званична литература. Овај је комад у књижевности био прави pendant оним родољубивим говорима у политици тадањих носилаца власти. Све је то тада било намазано патриотизмом, па зато је чак и сам трећи намесник морао назвати то доба „златним веком“.

Видите дакле, колико тај комад може да буде поучан, кад дође на своје место и кад се мете под правилно посматрање. И верујте да није он сам. Наша литература обилује дивним примерима, који боље илуструју поједине перизоде наше историје, него најтруднија испитивања каквог пометеног историка.

Зато се и на нашу драму мора обраћати нарочита пажња, и мора се радити с много система и разумевања. А колико од свега тога уноси наша Управа у свој рад, ја држим да је најдемонстративније показала оваквим приређивањем представе ове „Обмане“.

Сваки ко коле воли наше Позориште и о њему води рачуна, нека обрати пажњу после ових мојих речи на рад Управе па ће у брзо доћи до убеђења, које сам и ја посматрајући њено делање стекао: да Управа не ради као што треба. А кад неко не врши онај посао, који му је поверен као што треба — ваља га удалити од тог посла.

Spectator.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

— *Монтескије* је био врло благ и миран човек. Једном му дође у посету један пријатељ, и затече га баш кад је у највећем жеку грдио једног слугу. Госту се то учини чудновато, али му на то одговори Монтескије: „Ја то не чиним често; али слуге су исто што и сатови, њих треба кад и кад навити, те да опет добро раде.“

— Кад је *Тома Мор*, енглески канцелар, из шеснаестог века, био у затвору, дошао му је једно јутро берберин, да га ошиша. Тада је Мор рекао. „Како ја и краљ водимо парницу око моје главе, то нећу дати пре новац за шишање, док не будем знао, коме ће припасти глава.“

— Још као дечком од седам година био је представљен Марији Терезији и њеном мужу Моцарт, славни уметник и композитор. Како је он био весело и необузвано дете, он скочи царици у крило и пољуби је веома ердачно. Добра царица не прими злу тај његов несташлук, већ га још обдари лепом хаћином. — Кад је кроз годину дана од тога доба хтео *Моцарт* такође да пољуби драгесну Помпадуру у Паризу, она одби његове пољупце, на шта ће он ердито узвикнути: „Која је то жена, што ме неће да пољуби? Зар мене није пољубила већ једна дивна царица?“

— Кад је једном држао у Тилеријама *Наполеон* параду, нађе му шешир. Један млад, фин војник диже шешир са земље бајонетом, и предаде га Наполеону. Наполеон му на то рече; „Хвала вам, капетане!“ — „У којем батаљону?“ упита брзо војник. Бонапарт се допаде то питање, погледа га с осмехом и одмах му даде место капетана у личној својој гарди.

РЕПЕРТОАР НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

Уторник, 14. септембра: *Париски кочијаш*, позоришна игра у пет чинова, превод с немачког.

Четвртак, 16. септембра: *Кливио*, трагедија у пет чинова од Гете-а, превео с немачког Никола В. Ђорић.

Субота, 18. септембра: *Лионска лепошница*, позоришна игра у пет чинова, написао Едвард Литл Булвер, превео с енглеског Стојан Новаковић.

Недеља, 19. септембра: Дневна представа: *Ивова Слава*, комад из нишкога живота у четири чина, с певањем, по приповетци Ст. Сремца, написао Веља М. Миљковић — Вечерња представа: *Вазантазена*, драма у пет чинова, написао Краљ Судрака, по старо-инђијском изразио Емил Пол, превео с немачког Мих. Р. Поповић.

Садржај: „Мрак“ (песма). — „Јелени муж“ (наставка) — „На гробљу“. — „Звездана ноћ“. — „Књижевност“. — „Прстен“. — „Половина хроника“. — „Занимљиве ситнице“. — „Репертоар народног позоришта“.

Власник: Ст. М. Веселиновић, — Штампарија Свет. Николића Об. Вен. Бр. 2. — уредник Јанко М. Веселиновић.